

ผลการปฏิบัติงานของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น

การปฏิบัติงานของ ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นมีผลต่อประเทศไทยภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างไรบ้างนั้น อาจพิจารณาจากบทบาทของการดำเนินงานร่วมมือระหว่างขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศที่ไม่สามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ได้เพราะต้องเผชิญต่ออุปสรรคที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ความขัดแย้งด้านอุดมการณ์

บุคคลที่มารวมกลุ่มในขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในครั้งนี้มาจากบุคคลที่มีแนวความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกันอยู่ก่อนแล้ว ความระแวงสงสัยและหวั่นเกรงว่าบุคคลที่เข้าร่วมงานต่อต้านด้วยกันจะมีวัตถุประสงค์ที่แฝงเร้นทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันขึ้นระหว่างกลุ่มต่อต้านภายใน-ภายนอกประเทศ อาทิเช่น การเกิดความไม่ไว้วางใจกันระหว่าง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช กับ ม.ล.ชาบ กฤษกร เพราะทางฝ่าย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เกรงว่า ม.ล.ชาบฯ ซึ่งเป็นคนสนิทของจอมพล ป.ฯ อาจไปเข้ากับฝ่ายจอมพล ป.ฯ เรื่องนี้ทำให้นายพลโคโนแวน ผู้บัญชาการของหน่วย อ.ส.ส. ต้องเดินทางจากสหรัฐอเมริกาเพื่อมาสอบถาม ม.ล.ชาบฯ ที่จริงก็เกี่ยวกับเรื่องความเคลงใจในตัวของ ม.ล.ชาบฯ ที่ ม.ร.ว. เสนีย์ฯ สงสัยในเจตนารมณ์ที่แท้จริงของ ม.ล.ชาบฯ ในการที่ชั้นอาสาเข้าเป็นผู้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยเป็นชุดแรกจึงเป็นผลให้การดำเนินงานของเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาต้องล่าช้าลงและเกิดความไม่พอใจซึ่งกันและกัน¹ และอีกกรณีหนึ่งคือ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ผู้สมัครเป็นเสรีไทยในอังกฤษและได้ถูกส่งเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ฝ่ายที่เคยทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่เชื่อใจคิดว่า

¹อ้างในพระพิศาลสุภุมวิท (ประสพ สุภุม), จดหมายเหตุของเสรีไทย...

จะมีเรื่องการเมืองเข้ามาปะปนด้วยซึ่งอาจจะนำประเทศเข้าสู่การปกครองแบบเดิมอีก¹ และทางฝ่ายอังกฤษก็ให้การสนับสนุน ม.จ.ศุภสวัสดิ์ฯ ในการเข้ามาดำเนินงานต่อต้านภายในประเทศไทยด้วย ค่อมอาออร์ด หลุยส์ เมท์แมทเทน ได้ขอร้องให้หน่วยงาน O.S.S. ของสหรัฐอเมริกาช่วยหน่วย S.O.E. ของฝ่ายอังกฤษร่วมกันนั้น ปรากฏว่าทางฝ่ายเสรีไทยรุ่นหนุ่ม ๆ ในสหรัฐอเมริกาคัดค้านกันมากเพราะเกรงว่า S.O.E. จะสนับสนุนการปกครองระบอบเก่าขึ้นมาอีก²

2. ความขัดแย้งของหน่วยปฏิบัติการพิเศษของฝ่ายสัมพันธมิตร

อังกฤษได้เคยมีผลประโยชน์ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศไทย อังกฤษเป็นประเทศทุนนิยมใหญ่ที่กุมเศรษฐกิจของไทยไว้เช่น มีธนาคารอังกฤษ 3 แห่ง, มีสัมปทานป่าไม้สัก มีสัมปทานเหมืองแร่อีกหลายแห่ง และมีการค้าการเดินเรือและวิสาหกิจอีกมากมาย อังกฤษจึงต้องให้ความสนใจในการรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายตนอย่างเต็มที่ ส่วนสหรัฐอเมริกานั้นมีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจน้อยเมื่อเทียบกับอังกฤษแต่เข้ามายุ่งเกี่ยวในสงครามด้วยก็เพราะต้องการรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐในประเทศจีนและหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ส่วนจีนนั้นได้ให้ความสนใจในประเทศไทยอยู่แต่เดิมเนื่องจากมีชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่มากและการค้าชายภายในประเทศไทยขณะนั้นก็ตกอยู่ในมือของชาวจีน เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรต่างให้ความสนใจในผลประโยชน์ของตนเองภายในประเทศไทยจึงเป็นผลให้ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ให้การสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นทั้งภายนอกประเทศและภายในประเทศ ฉะนั้นจึงทำให้ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของไทยอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานสืบราชการลับทั้ง 3 ประเทศคือ

¹ ไปด้วย อึ้งภากรณ์, สันติประชาธรรม (กรุงเทพฯ: เคล็ดไทยการพิมพ์, 2517), หน้า 95.

² สัตยชัย สุวังนุตร ผู้แปล, ความขัดแย้งของ S.O.E. และ O.S.S. จาก R. Harris Smith, O.S.S.; The Secret History of America's First C.I.A., Delta Book, 1973, pp. 291 - 314 ในจุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 เมษายน - มิถุนายน, หน้า 50 - 51.

ก. การขัดแย้งระหว่าง S.O.E. กับ O.S.S.

เริ่มขัดแย้งกันในด้านทัศนะโดยที่ฝ่าย O.S.S. ของสหรัฐอเมริกาเสนอรับว่า "รัฐบาลไทยมีความจำยอมผู้ป่วน" ส่วนฝ่าย S.O.E. เห็นว่า "ประเทศไทยเกาะติดกับผู้ป่วนเรียบร้อยแล้ว"¹ ต่อมาเมื่อเริ่มปฏิบัติงานฝ่าย O.S.S. ไปจัดตั้งสำนักงานที่จีนตอนใต้ คณะเสรีไทยที่ถูกส่งไปครั้งแรกคือ ม.ล.ชาบวา กับ นิคอด สมิธ ไม่สามารถปฏิบัติงานได้รวดเร็วขึ้นก็เพราะเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างฝ่าย O.S.S. กับนายพลเอก ไท่หลี่ ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปทางฝ่าย S.O.E. ได้เริ่มปฏิบัติงานที่หลัง O.S.S. แต่ก็สามารถส่งเสรีไทยเข้ามาปฏิบัติงานติดต่อกับกลุ่มต่อต้านภายในประเทศได้ก่อน ส่วนการปฏิบัติงานไต่ดินภายในประเทศไทย ฝ่าย S.O.E. ไม่ค่อยจะให้ความเชื่อถือ ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีการส่งคณะผู้แทนของกลุ่มต่อต้านภายในประเทศออกไปติดต่อกับฝ่ายอังกฤษซึ่งกว่าจะได้รับการเชื่อถือก็ต่อเมื่อทางฝ่าย S.O.E. ทราบข่าวว่าฝ่าย O.S.S. เริ่มติดต่อกับไทยแล้ว ขณะที่ทั้งสองหน่วยงานปฏิบัติงานต่อต้านผู้ป่วนในประเทศไทยก็ได้มีการแบ่งเขตจังหวัดในการดำเนินงาน อาจกล่าวได้ว่าจากการขัดแย้งกันในด้านทัศนะหรือวิธีการแข่งขันเข้ามาปฏิบัติงานของฝ่าย O.S.S. และ S.O.E. ในครั้งนี้เป็นผลให้การดำเนินงานต่อต้านผู้ป่วนของขบวนการต่อต้านผู้ป่วนของไทยปฏิบัติงานล่าช้าลงและได้รับความช่วยเหลือไม่เต็มที่และถ้าเผชิญผู้ป่วนได้เกิดปฏิกริยาปลดอาวุธของขบวนการต่อต้านขึ้น แล้วยังเป็นที่สงสัยว่าจะได้รับความช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายรวดเร็วหรือไม่ แต่ถึงอย่างไร การขัดแย้งของสองหน่วยงานนี้ก็มีส่วนช่วยให้เกิดผลดีต่อประเทศไทยในการเจรจาเรื่องผลประโยชน์ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่เรียกกรองจากไทยเมื่อสงครามยุติลง

ข. ความขัดแย้งระหว่าง O.S.S. กับนายพลเอก ไท่หลี่

ซึ่งจะเห็นได้ชัดในกรณีเป็นผลทำให้การปฏิบัติงานของเสรีไทยต้องมีอุปสรรค เช่น การส่งนายจำกั๊ก พลางกูร ไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร นายพลเอกไท่หลี่ ได้กักตัวเอาไว้นานจนกระทั่งได้พบกับ ม.ล.ชาบวา กับ นิคอด สมิธ ผลที่สุดทางฝ่าย O.S.S. สามารถบีบบังรัฐบาลจีนให้ส่งคณะผู้แทนไทย คือ นายสงวน ตุลารักษ์ และนายแคง คุณะคิลิก ไปกรุงวอชิงตันได้

¹ สัตยชัย สุวังบุตร, ความขัดแย้งของ S.O.E. และ O.S.S., หน้า 53-55.

ต่อมาฝ่าย o.s.s. และนายพลเอกไคห์ลี¹ ได้กระทำข้อตกลงกันที่เรียกว่า SACO (SINO - America Co - operative Organization) โดยตกลงกันเกี่ยวกับเรื่อง การวางพื้นฐานเกี่ยวกับหน่วยงานลับของฝ่าย o.s.s. และของจีนว่า การดำเนินงานใน ไทยให้อยู่ภายใต้การควบคุมของร้อยเอกไมล์ และนายพลเอกไคห์ลี แต่พฤติกรรมของ นายพลเอกไคห์ลียังก็กักกันหน่วยงาน o.s.s. อยู่ อาทิเช่น การส่งเสริมไทยสายสหรัฐ- อเมริกาเข้ามาปฏิบัติงานด้านอินโคจีนคนของพลเอกไคห์ลียก้แก้งนำเดินผิดเส้นทางเป็นผล ให้การปฏิบัติงานของเสรีไทยล่าช้าลงหรือกรณีที่ไคห์ลีไม่ยอมเปิดเผยเรื่องราวการติดต่อกับ ฝ่ายทหารไทยได้แล้วที่เมืองเชียงล้อ ก็เพื่อมิคั้งเอาไว้หวังจะล้มหน่วยงาน o.s.s. เพราะถ้าองค์กรของนายพลเอกไคห์ลีทำคนเคียวแล้วก็จะประสบผลสำเร็จกว่าเพราะสายลับ ของไคห์ลีสมีจำนวนมาก² และนายพลเอกไคห์ลีไม่ต้องการให้หน่วยงาน o.s.s. ร่วมด้วย แต่เมื่อภายหลังเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาสามารถเข้ามาปฏิบัติงานภายในประเทศไทยได้แล้ว นายพลเอกไคห์ลียิ่งเข้าร่วมเพื่อจะได้เข้ามามีอิทธิพลในเขตประเทศไทย

จากการเผชิญต่ออุปสรรคของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นดังกล่าวจึงส่งผลให้เมื่อสงคราม โลกยุติลงประเทศไทยจะได้รับการปฏิบัติในการ เรียกร้องผลประโยชน์ทดแทนจากฝ่ายสัมพันธมิตร แตกต่างกันและบุคคลที่เคยร่วมปฏิบัติงานขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นก็สามารถเข้ามาบทบาททาง การเมืองขึ้น ในบทนี้จะพิจารณาถึงผลของการปฏิบัติงานของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นที่มีส่วนช่วย ให้สถานะของประเทศไทยรอดพ้นจากการตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามพร้อมทั้งศึกษาถึง บทบาทของบุคคลที่อื่ก เคยปฏิบัติงานขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น อาจจะพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นคือ

¹ ด้ยชัย สุวังบุตร, ความขัดแย้งของ S.O.E. และ o.s.s., หน้า 58.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

๑. ไทยรอดพ้นจากสถานะของประเทศแพ้สงคราม

เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ต่อมา วันที่ 15 สิงหาคม ตกเดียวกัน พระจักรพรรดิญี่ปุ่นได้สั่งให้กองทัพและประชาชนญี่ปุ่น ยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ลอร์ด เมาทท์แบทเทน จึงได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอังกฤษ¹ ส่งสาส์นถึงนายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย ภายในประเทศ โดยแนะนำว่า ให้รีบประกาศว่า การประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกา นั้น เป็นโมฆะ ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้นำความในสาส์นนั้นลงพิมพ์ในหนังสือของรัฐบาลชื่อ Foreign Relations of The United States ค.ศ. 1946 เล่ม 6 หน้า 1278 - 1279 ความว่า

กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษได้อนุญาตเมาทท์แบทเทน แนะนำเป็นส่วนตัวมายัง "รัฐ" ให้ประกาศโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นได้ภายหลังจากญี่ปุ่นยอมจำนนในที่สุดแล้วนั้น บอกปฏิเสธการประกาศสงครามของไทยต่อบริเตนใหญ่ และ สหรัฐอเมริกา อีกทั้งมาตรการทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการนั้นที่ดำเนินไปเป็นที่เสียหายแก่สัมพันธมิตร ยกเลิกการ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹รัฐบาลแรงงานที่มี มร.แอทลี เป็นนายกรัฐมนตรี.

เป็นพันธมิตร และข้อตกลงอย่างอื่นทั้งสิ้นกับญี่ปุ่น ให้ประเทศไทยและกองกำลังทหารไทยบริการสัมพันธ์มิตร และแถลงว่าพร้อมที่จะส่งผู้แทนไปยังนครแคนดีทันที เพื่อติดต่อกับสัมพันธ์มิตร บริติชโคเคนอวูประกาศนี้เนื่องจากลาวควยวู "รูธ" โคเคนแก่รัฐบาล บริติชและอเมริกาตั้งแต่ระยะหนึ่ง ๆ แล้ววอซวอนคอตานทองการริเริ่มปฏิบัติการต่อสู้ศัตรูอย่างเปิดเผย และมีบังไวก็เพราะคำร้องขอ โดยเฉพาะเจาะจงของสัมพันธ์มิตร เพื่อการปฏิบัติทางการทหาร . . .¹

ฉะนั้นต่อมาเมื่อวันที่ 16 สิงหาคมศกเดียวกันรัฐบาลจึงได้นำเรื่องการประกาศสันติภาพ เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร เพื่อขออนุมัติต่อสภาผู้แทนราษฎร² และภายในวันเดียวกันนั้นเองรัฐบาลไทยก็ได้ประกาศสันติภาพ ซึ่งมีใจความดังนี้คือ:-

"โดยที่ประเทศไทยได้เคยถือนโยบายอันแน่วแน่ที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและจะต่อสู้การรุกรานของต่างประเทศทุกวิถีทาง ดังปรากฏเห็นได้ชัดจากการที่ได้มีกฎหมายกำหนดกฎหมายคนไทยในเวลาดรบ เมื่อพุทธศักราช 2484 อยู่แล้วนั้นความจำนงอันแน่วแน่ดังกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นประจักษ์แล้วในเมื่อญี่ปุ่นโดยอาศัยทัพเข้าในดินแดนประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 โดยได้มีการต่อสู้การรุกรานทุกแห่งและทหาร ตำรวจ ประชาชนตลอดเมืองได้เสียชีวิตไปในกรณีนี้เป็นอันมาก

เหตุการณ์อันปรากฏเป็นสักขีพยานนี้ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า การประกาศสงคราม เมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485 ของบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาตลอดทั้งการกระทำทั้งหลาย ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาตินั้น เป็นการกระทำ อันผิดจากเจตนจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขึ้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยสนับสนุนสหประชาชาติผู้รักที่จะไหม้สันติภาพในโลกนี้ โศกกระทำการทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชาชาติตั้งที่สหประชาชาติ สวมมากขุมมูทรานอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นการ แสดงเจตนจำนงของประชาชนชาวไทยอีกครั้งหนึ่งที่ไม่เห็นควย ทางการเมืองการประกาศสงครามและการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติดังกล่าวมาแล้ว

¹ อ้างในจดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุขุมวิท, จดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับปฏิบัติการในแคนดี นิวเคลซีและสหรัฐอเมริกา, หน้า 50 - 51.

² สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 11/2488 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันพฤหัสบดีที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488.

บัดนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ยอมปฏิบัติตามคำประกาศของสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่, จีนและสหภาพโซเวียต ซึ่งได้กระทำ ณ นครพลตสตันแล้ว สันติภาพจึงกลับคืนมาสู่ประเทศไทย อันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทย วาการประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่ เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดีอันเคยมีกับสหประชาชาติเมื่อก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทาง กับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

บรรดาดินแดนซึ่งญี่ปุ่นได้มอบให้ไทยครอบครอง คือ รัฐกลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี, ปูลิส เชบูงกุง และเมืองพาน นั้น ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาที่จะได้ดินแดนเหล่านี้และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบในเมื่อ บริเตนใหญ่ พร้อมที่จะรับมอบไป

ส่วนบรรดาบทกฎหมายอื่นใด ๆ อันมีผลเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่และเครือจักรภพชาติ ก็จะไม่พิจารณายกเลิกไปในภายหน้า บรรดาความเสียหายอย่างใด ๆ จากกฎหมายเหล่านั้นก็จะได้รับชดเชยโดยชอบธรรม

ในที่สุดนี้ ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ตลอดจนชนต่างศาว่า ซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จงตั้งอยู่ในความสงบเรียบร้อย ทั้งยึดมั่นในอุดมคติ ซึ่งใฝ่หาไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซานฟรานซิสโก¹

ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยได้ประกาศสันติภาพไปแล้ว รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ได้ขอลาออกจากการบริหารประเทศ เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2488² และได้แต่งตั้งให้นายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม³ ตกเดียวกัน เพื่อรอการ

¹ราชกิจจานุเบกษา, ตอนที่ 44 เล่ม 62 วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488

²สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 12/2488 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันจันทร์ที่ 20 สิงหาคม 2488.

³นายทวี บุณยเกตุ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีอายุ 17 วัน (ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม 2488 - 17 กันยายน 2488).

กลับนาคำร่างตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช¹ ท่อไป และจากการได้ประกาศสันติภาพของรัฐบาลไทยไปแล้ว รัฐบาลอังกฤษได้ให้นายเอเนสต์ เบวิน รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอังกฤษ ได้ออกคำแถลงการณ์เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม ศกเดียวกันว่า

รัฐบาลอังกฤษรับทราบความช่วยเหลือที่ได้รับจากขบวนการต่อต้านของไทย รัฐบาลอังกฤษจะไต่พิจารณาประกาศสันติภาพของไทยด้วยความระมัดระวังกตัญญู เพื่อจะดูว่ามีมูลฐานเพียงพอแก่การที่จะจัดฐานะอันดีของรวมคำให้เขาสุระเบียบใดหรือไม่ การที่ไทยได้เขารวมมือกับญี่ปุ่น ทำให้มีปัญหาทางปฏิบัติหลายประการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ชำระสะสางไม่ไค ปัญหาเหล่านี้รัฐบาลอังกฤษจะไต่พิจารณาและหาที่ของอังกฤษขึ้นอยู่กับว่า คนไทยจะปฏิบัติตามความต้องการของทหารอังกฤษซึ่งกำลังจะเดินทางเข้ามาในประเทศไทยนั้นอย่างไร และคนไทยจะจัดการแก้ไขความผิดซึ่งคนรุ่นก่อนใครกระทำและจัดการชดเชยคืนสำหรับความเสียหาย ความวินาศและความบอบสลายที่เกิดขึ้นแก่ผลประโยชน์ฝ่ายบริติชและฝ่ายสัมพันธมิตร เพียงใด และมีส่วนช่วยในการที่จะให้สันติภาพความสงบ เรียบร้อยและการบูรณะทางเศรษฐกิจกลับคืนดี ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไร²

ส่วนทางฝ่ายสหรัฐอเมริกา นั้น ทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้นายเจมส์ เบิร์นส์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ได้ประกาศรับทราบการประกาศสันติภาพของรัฐบาลไทย เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม ศกเดียวกัน ความว่า

. . . รัฐบาลอเมริกันเชื่อเสมอมาว่า การประกาศสงครามมิได้เป็นไปตามเจตน์จำนงของประชาชนชาวไทยด้วยเหตุนี้ เราจึงไม่รับรู้การประกาศสงครามนั้น และไต่รับรองฐานะของทุกคนไทย ในกรุงวอชิงตัน เป็นทูตแทนประเทศไทยตลอดมา โดยในเวลาเดียวกันเราหาไต่รับรองฐานะของรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ ไม่เพราะรัฐบาลนั้นตกอยู่ในบังคับควบคุมของญี่ปุ่น

¹ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คำร่างตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2488 - 24 มกราคม 2489 มีอายุ 4 เดือน กับ 7 วัน, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 62 ตอน 52 วันที่ 20 กันยายน 2488 หน้า 554.

²ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, 1: 487 - 488.

ทันทีที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองประเทศไทย อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นด้วยการร่วมมือของคนไทยที่อยู่นอกประเทศในขณะที่ญี่ปุ่นยึดครองตั้งแต่นั้นมา เสรีไทยก็ได้มีส่วนช่วยเหลือสงครามของสัมพันธมิตร อย่างเป็นทางการเป็นชั้นเป็นชั้น ไม่นานหลังจากญี่ปุ่นยึดครองได้เกิดขบวนการต่อต้านขึ้นภายในประเทศไทย ทั้งรัฐบาลของเราเองและรัฐบาลอังกฤษ ได้ให้ความช่วยเหลือ และให้ความช่วยเหลืออย่างสำคัญจากขบวนการต่อต้านและได้ติดต่อกับหัวหน้าขบวนการต่อต้านเสมอมา ในระยะเวลาอันยาวนาน ชั่วระยะเวลาดำเนินการเดือนมาขึ้นขบวนการต่อต้านได้เตรียมพร้อมที่จะปฏิบัติการอย่างเปิดเผยต่อญี่ปุ่นแต่อาศัยเหตุทางกลยุทธ์ รัฐบาลนี้และรัฐบาลอังกฤษได้ขอรองให้เลื่อนการปฏิบัติการเช่นนั้นไปก่อน เพราะเหตุที่ขบวนการต่อต้านจึงมิได้ทำการรบกวนเพื่อกอบกู้ประเทศของตน จนกระทั่งไม่จำเป็นของปฏิบัติการเช่นนั้น เพราะญี่ปุ่นยอมแพ้ไปแล้วเสียก่อน

สมัยก่อนสงครามประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา มีประวัติเป็นมิตรสนิทกันมานาน เราหวังว่ามิตรภาพที่ว่าจะสนิทกันยิ่งขึ้นต่อไปในเวลาข้างหน้า ตลอดระยะเวลา 4 ปีมานี้ เรามีใจดีต่อว่าประเทศไทยเป็นกตัญญู หากแต่ถือว่าเป็นประเทศที่จะได้รับการปลดปล่อยจากเงื้อมมือศัตรู เมื่อมีคดีการปลดปล่อยได้เป็นความจริงขึ้นแล้ว เราจึงปรารถนาที่จะให้ประเทศไทยโคกกลับมาขึ้นหยัดเค เหมือนดังเดิมในสังคมแห่งชาติที่เป็นอิสระ มีอธิปไตยเป็นชาติเอกราช¹

จากการประกาศนโยบายกรมแห่งการประกาศสงครามต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกา นั้น ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกามีใจเป็นใจสิ่งใดต่อประเทศไทย ส่วนทางฝ่ายอังกฤษ นั้นได้เสนอเงื่อนไขบังคับให้ประเทศไทยต้องทำข้อตกลงกับอังกฤษ เพื่อคืนสิ่งที่แล้วมาในอดีต และที่จะร่วมมือในภายหน้า โดยอังกฤษให้ไทยส่งคณะผู้แทนออกไปเจรจาเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่อังกฤษต้องการมีหลายชุดด้วยกัน ซึ่งคณะผู้แทนชุดแรกประกอบด้วย พล.ท. ศักดิ์ เสนาณรงค์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก เป็นหัวหน้าคณะ ร.อ. เฉลิมศักดิ์ จุฑะพงษ์ นายทหารคนสนิท นายทวี ตะเวทีกุล อธิบดีกรมการค้ากระทรวงพาณิชย์ พล.ร.ท. แชน บัจจุสานนท์ รองเสนาธิการทหารเรือ พ.อ. สุรจิตร จารุเศรณี รองเสนาธิการทหารบก พ.อ. เนตร เขมะโยธิน รองเสนาธิการทหารบก น.ท. ทวี จุลละทรัพย์ ฝ่ายเสนาธิการทหารอากาศ

¹ เสนีย์ ปราโมช, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอเมริกาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2, (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณสง่า วรณดิษฐ์ วัดเทพศิรินทราวาส 13 กันยายน พ.ศ. 2511) หน้า 159 - 160.

และนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ เลขาธิการ คณะผู้แทนชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำสัญญาทาง
 ทหารกับอังกฤษ ซึ่งได้เริ่มออกเดินทางไปเจรจาที่เมือง แคนดี เกาะลังกา เมื่อปลายเดือน
 สิงหาคม พ.ศ. 2488¹ ทางฝ่ายรัฐบาลอังกฤษได้เสนอร่างความตกลง 21 ข้อ ต่อคณะ
 ผู้แทนไทย (รายละเอียดในภาคผนวก จ.) และให้คณะผู้แทนไทยลงนามในร่างความตกลง
 ทั้ง 21 ข้อภายในวันที่ 4 กันยายน สกเดียวกัน แต่คณะผู้แทนไทยได้ทอบปฏิเสธที่จะลงนาม
 ร่างความตกลงดังกล่าว ซึ่งจะยินยอมลงนามเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสัญญาทางทหาร เพียง 6 ข้อ
 เท่านั้น ประกอบกับคณะผู้แทนไทยชุดดังกล่าวได้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับร่างความตกลง
 21 ข้อ ให้ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาทราบซึ่งทางฝ่ายสหรัฐอเมริกา ได้ยื่นประท้วงต่อรัฐบาล
 อังกฤษเมื่อวันที่ 4 กันยายน สกเดียวกัน² จึงทำให้ท่าทีของฝ่ายอังกฤษเปลี่ยนแปลงไป
 ในทางที่ดีขึ้น โดยยินยอมลดเงื่อนไขต่อคณะผู้แทนไทยชุดนี้ ด้วยการลดเงื่อนไขให้ลงนาม
 สัญญาทางทหารชั่วคราวฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2488 ซึ่งเหลือข้อบังคับเพียง 4 ข้อ
 คือ

1. ไทยจะทำทุกวิถีทางที่จะรับรองทำการช่วยเหลือ และ บรรเทาทุกข์ต่อ
 บรรดาเชลยศึก และ ผู้ถูกกักกันและจะออกค่าใช้จ่ายในการจัดหาอาหารเลี้ยงดู
2. ร่วมมือกับทหารสัมพันธมิตรในการปลดอาวุธญี่ปุ่น ในการกักกันคนญี่ปุ่น และ
 เยอรมัน ในการบิคส่งมอบให้แก่สัมพันธมิตร ซึ่งบรรดาวัตถุสงครามและสัมภาระอื่น ๆ ของ
 ญี่ปุ่น ฯลฯ
3. เกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรตามข้อ (1) และ
 ข้อ (2) จะบำรุงรักษาและพร้อมที่จะมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ของฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เกี่ยวกับ
 กองทัพเรือ กองทัพบกและกองทัพอากาศ ฯลฯ

¹ เนตร เชนะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี, หน้า 584 .

² เรื่อง: ตีฆวกัน, หน้า 646.

4. ข้อตกลงนี้ไม่มีผลกระทบกระเทือนในทางใดทางหนึ่ง ต่อฐานะแห่งรัฐบาลชาติพันธมิตร และรัฐบาลที่มีต่อประเทศไทย และไม่มีผลขัดแย้งกับการตกลงซึ่งรัฐบาลชาติสัมพันธมิตรแต่ละชาติจะได้ตั้งใจทำร่วมกับประเทศไทยอย่างหนึ่งอย่างใดเลย¹

ต่อมาเมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็ได้ส่งคณะผู้แทนอีกคณะหนึ่งไปที่เมืองแคนดี้ ลังกา ตามความต้องการของฝ่ายอังกฤษเพื่อเจรจากับผู้แทนอังกฤษเกี่ยวกับการกลับคืนสู่ความสัมพันธ์ปกติระหว่างอังกฤษกับไทย คณะผู้แทนชุดนี้ประกอบด้วย หม่อมเจ้า วิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นหัวหน้าคณะ, พลโทพระยาภยสงคราม, นายเสริม วิจิฉัยกุล, พ.อ.ม.จ. ชิดชนก กฤดากร, น.ท.ม.จ. อุทัยเฉลิมลาภ วุฒิชัย, นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล, นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ และนายประหยัด บุรณศิริ² คณะผู้แทนชุดนี้ได้ออกเดินทางเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2488 โดยอังกฤษได้เสนอขอเรียกร้องต่อคณะผู้แทนชุดนี้มีทั้งหมด 51 ข้อ ซึ่งได้แปรมาจากสัญญาเดิม 21 ข้อ แต่ถูกแก้ไขเพิ่มเติมให้หนักยิ่งขึ้น³ อาทิเช่น ไทยจะต้องให้ข้าวจำนวน 1 ล้าน 5 แสนตันโดยไม่คิดราคา ซึ่งคิดเป็นมูลค่าในขณะนั้นอย่างน้อย 600 - 700 ล้านบาท และไทยจะต้องใช้เงินสำหรับการบำรุงรักษาเชลยศึกสัมพันธมิตรและสำหรับค่าทดแทนความวินาศหรือบุบสลายของทรัพย์สินสาขาที่อังกฤษ เสนอขอเรียกร้องมากขึ้นกว่าเดิมก็เพราะว่าไทยได้ตั้งสหรัฐอเมริกา เข้ามาช่วยผ่อนปรนในการ เช่นสัญญาทางทหารกับฝ่ายอังกฤษของคณะผู้แทนชุดแรกที่รัฐบาลไทยส่งไปเจรจากับฝ่ายอังกฤษ ในขณะที่เดียวกันอังกฤษยังได้ชักนำเอาฝรั่งเศสและอินเดียเข้ามาเป็นคู่เจรจาเพิ่มขึ้นกับคณะผู้แทนไทยชุดนี้อีกด้วย ผลของการเจรจากับฝ่ายอังกฤษ รัฐบาลไทย ได้พยายามหวังเห็นยาวเอาไว้โดยไม่ยอมลงนามในข้อเรียกร้องของฝ่ายอังกฤษ เป็นเวลา 3 เดือนเศษจนกระทั่งประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ. 2488 รัฐบาลอังกฤษได้ยื่นคำขาดว่ารัฐบาลไทยจะเจรจาต่อรองกันไม่ได้เด็ดขาด เพราะอังกฤษได้ยื่นข้อเรียกร้องต่าง ๆ ต่อ

¹ ติเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, 1: 497 - 498.

² ติเรก ชัยนาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 499 - 500.

³ เสนีย์ ปราโมช, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอเมริกาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 13.

รัฐบาลไทยนั้นถือว่าเป็นข้อเรียกร้องที่เบาที่สุดแล้ว¹ ขณะที่รัฐบาลไทยจะไต่ลงนามในข้อเรียกร้องที่อังกฤษเสนอสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาช่วยยับยั้งไว้เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2488 โดยสหรัฐอเมริกาได้ถือโอกาสที่อังกฤษได้ขอกู้ยืมเงินจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนถึง 4 พันกว่าล้านดอลลาร์ เพื่อมาค้ำจุนฐานะทางเศรษฐกิจของอังกฤษไว้ด้วยการเจรจาทั้งฝ่ายอังกฤษว่าถ้าบีบบังคับรัฐบาลไทยมากเกินไป ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาก็จะไม่ให้อังกฤษกู้ยืมเงินดังกล่าว² ฉะนั้นอังกฤษจึงยอมตัดทอนข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลไทยลงอีกครั้งหนึ่งไทยจึงไต่ลงนามในสัญญาความตกลงสมบูรณแบบเพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษและอินเดียเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 มีทั้งหมด 24 ข้อ (รายละเอียดในภาคผนวก จ.)

จากท่าทีของฝ่ายอังกฤษที่แสดงให้เห็นชัดในการปฏิบัติต่อประเทศไทยอยู่ในฐานะเป็นประเทศผู้แพ้สงครามด้วยการยื่นข้อ เสนอเรียกร้องดังกล่าวทั้งหมดในลักษณะ เป็นการลดฐานะ เมืองไทยลงเป็นเมืองในอารักขาของอังกฤษ ถึงแม้ว่าขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของไทยที่จัดตั้งขึ้นทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศจะให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรในการทำสงครามกับฝ่ายญี่ปุ่นครั้งนี้ก็ตามแต่อังกฤษก็ยังถือว่าการที่ไทยจัดตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นนั้นยังไม่เพียงพอที่จะให้ประโยชน์แก่การดำเนินการ สงครามอย่างจริงจัง³ ส่วนฝ่ายสหรัฐอเมริกานั้นได้ยอมรับรองการปฏิบัติงานของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของไทยและยินยอมยกเลิกสถานะทางสงครามกับรัฐบาลไทยโดยไม่เสนอข้อเรียกร้องที่บีบบังคับ เช่นเดียวกับอังกฤษและยังได้เข้ามาเป็นผู้ชักชวนผลประโยชน์ของฝ่ายอังกฤษที่ได้บีบบังคับรัฐบาลไทย

¹ เสนีย์ ปราโมช, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอเมริกาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 43.

² เสนีย์ ปราโมช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

³ จดหมายของนายเคนนิง ซึ่งเป็นผู้เจรจาในนามรัฐบาลอังกฤษ ถึง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีดูรายละเอียด ทิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, 1: 502.

อยู่ขณะนั้น

ส่วนทางจีน เกรงจะไม่ได้รับผลประโยชน์จึงเรียกร้องในฐานะที่ตนเองอยู่ฝ่ายสัมพันธมิตร ในขั้นต้นจีนประสงค์จะส่งทหารจีนมาร่วมกับกองทหารพันธมิตรอื่น ๆ ในการเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยเจียงไคเช็ค ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรในยุทธภูมิจีนได้พยายามที่จะให้สัมพันธมิตรยอมรับว่า เขตยุทธภูมิของจีนทางตอนใต้ไม่ควรจดมาจนถึงเส้นขนานที่ 16 ซึ่งหมายความว่าดินแดนไทยเหนือเส้นขนานที่ 16 คือ ประมาณตั้งแต่ อำเภออุ้มผาง อำเภอปางมุลนาค อำเภอเขมราฐ กิ่งอำเภอหนองบัวแดง, อำเภอบ้านไร่, อำเภอบริบูรณ์, จังหวัดร้อยเอ็ด, อำเภอเสลภูมิ, บ้านหนองหันม้า ขึ้นไปอยู่ในเขตยุทธภูมิจีน ซึ่งเจียงไคเช็คจะยกกองทัพจีนเข้ามาได้ และถ้าหากความต้องการดังกล่าวของจีนเป็นผลสำเร็จแล้วประเทศไทยก็จะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนเหนืออยู่ภายใต้การยึดครองของจีน และ ส่วนที่เหลือทางใต้ อยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษ¹ ทางกองบัญชาการเสรีไทยได้พยายามติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรในยุทธภูมิในประเทศไทยขึ้นอยู่กับลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบตเทน โดยไม่ขึ้นอยู่กับจีน² ต่อมาวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2488 ประธานาธิบดีทรูแมน ของสหรัฐอเมริกาได้ออกคำสั่งให้กำลังทหารญี่ปุ่นภายในประเทศไทยทั้งหมดให้ยอมจำนนต่อผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ (ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบตเทน)³ จึงเป็นผลให้กองทหารของฝ่ายอังกฤษได้เข้ามาทำการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ภายในประเทศไทย ตั้งแต่เดือนกันยายน 2488 เป็นต้นมา จากการศึกษาที่กองทหารจีนมิได้เข้ามาทำการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นภายในประเทศไทย ครั้งนี้เป็นผลให้เกิดการจลาจลของชาวจีนที่อยู่ภายในประเทศไทย โดยเฉพาะบริเวณ(ถนน) เยาวราช การจลาจลของชาวจีนในประเทศไทยเริ่มเกิดขึ้น เมื่อวันที่ 21 กันยายน

¹จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุขุมวิท, จดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติการในแคว้นตี นิวเคลซี และสหรัฐอเมริกา, หน้า 17.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 18. -

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ศกเดียวกัน เนื่องจากคนจีนในประเทศไทยตั้งความหวังไว้ว่ากองทัพจีน จะบุกเข้ามาในประเทศไทย เพื่อเป็นการให้ "บทเรียน" แก่ประเทศไทยที่ในอดีตรัฐบาลไทย เคยออกกฎหมายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนอยู่บ่อย ๆ¹ และชาวจีนยังได้ประทับขงจิ้นแทบทุกครัวเรือน แต่ไม่ยอมประทับขงไทย เคียงคู่ไปด้วย เป็นผลให้เกิดการจลาจลระหว่างคนไทยกับคนจีนภายในประเทศไทยเกิดขึ้น ต่อมาภายหลังรัฐบาลไทยได้พยายามปราบปรามประกอบกับรัฐบาลจีนได้ส่ง นายหลี่ เทียะ เจิง² เข้ามาเจรจาขอเปิดสัมพันธทางการทูตกับไทย ในครั้งแรกรัฐบาลไทยปฏิเสธแต่ต่อมาไทยต้องใช้นโยบายอย่างผ่อนปรนให้แก่จีน ผลที่สุดไทยจึงยอมลงนามในสนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างไทยกับจีนเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2489 จึงเป็นผลให้ปฏิภิกิริยาของชาวจีนในประเทศไทยเงียบสงบลง เพราะสิทธิต่าง ๆ ที่ชาวจีนได้รับจากสนธิสัญญานั้นมีมากขึ้นอาทิเช่น คนจีนสามารถเปิดโรงเรียน เพื่อสอนภาษาจีนได้, รัฐบาลไทยจะใช้จำนวนโควตาให้แก่ชาวจีนในการ เข้าเมืองไทยโดยไม่ต้องมีการทดสอบว่ามีการศึกษาเพียงใด ฯลฯ³

การที่ประเทศไทยไม่ตกอยู่ในฐานะเป็นประเทศผู้แพ้สงครามในครั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจาก การแสดงบทบาทของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของไทยประกอบด้วย ประเทศผู้นำของฝ่ายสัมพันธมิตร ได้เข้ามาวางกลยุทธ์แห่งอำนาจกันขึ้นเองเป็นผลให้ไทยได้รับผลกระทบกระเทือนน้อยลง แต่ถึงอย่างไรผลกระทบที่ไทยได้รับจากข้อตกลงยกเลิกสถานะสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรครั้งนี้ ประเทศไทยก็ได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมาก โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ กรณีเรื่องข้าวซึ่งไทยได้ประกาศจะให้ข้าวโดยไม่คิดราคาแก่สหประชาชาติเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเสียสละของไทยเป็นจำนวน 2 แสน

¹สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2488 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 (ลับ) วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2488.

²นายหลี่ เทียะ เจิง เอกอัครราชทูตจีนประจำอิหร่านเข้ามาเพื่อเจรจาท่าสนธิสัญญากับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในเดือนกันยายน พ.ศ. 2488.

³ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, 1: 540 - 541.

4 หมื่นตัน และไทยยังได้ถูกบีบบังคับจากฝ่ายอังกฤษให้ไทยส่งข้าวให้อีก 1 ล้าน 5 แสนตัน โดยไม่คิดมูลค่าอีก ซึ่งคิดเป็นจำนวนเงินถึง 600 - 700 ล้านบาท ประกอบกับทหารฝ่ายสัมพันธมิตรที่ได้เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นภายในประเทศไทย ทางรัฐบาลไทยต้องจ่ายค่ารับรองถึงวันละ 1 ล้านบาท¹ ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2488 จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2489 ทางฝ่ายอังกฤษจึงยินยอมถอนกำลังทหารสัมพันธมิตรออกไป² และอังกฤษได้ยินยอมยกเลิกสัญญาสมบูรณแบบกับไทยเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2497³ จนทำให้ภาระอันหนักหน่วงที่รัฐบาลไทยรับไว้จากผลของสงครามค่อยผ่อนคลายเป็น

2. ฝ่ายพลเรือนเข้ามามีบทบาททางการเมือง

ภายหลังจากที่ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นได้ยุบลงเมื่อสงครามได้ยุติแล้ว ขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ ได้จัดให้มีการสวนสนามของบรรดาพลพรรคเสรีไทย จากทั่วประเทศขึ้นบริเวณท้องสนามหลวงเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2488 ซึ่งมีพลพรรคเดินสวนสนามทั้งสิ้น 8,000 คน ในการจัดสวนสนามครั้งนี้ของกองบัญชาการเสรีไทยก็เพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรได้เห็นถึงจำนวนพลพรรคของขบวนการเสรีไทย และ จำนวนอาวุธที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้จัดส่งมาให้ว่าจะมีอยู่จริงหรือไม่⁴ หลังจากพิธีสวนสนามเสร็จแล้ว พลพรรคเสรีไทยต้องส่งอาวุธทั้งหมดคืนให้แก่กองบัญชาการของขบวนการเสรีไทย⁵ ที่ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ การเมือง ต่อมารัฐบาลได้ประกาศนิรโทษกรรม แก่ผู้

¹สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 29/2488 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันที่ 11 ตุลาคม 2488.

²ดิเรก สัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, 1: 585.

³เนตร เชมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี, หน้า 648.

⁴ทวี มุขมณฑุ, ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 237 - 258.

⁵ท้ายอุ้น ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้าทำย่อน "คืนเย็น" ชนะนิกร หน้า

กระทำการต่อต้านการดำเนินกิจการสงครามของญี่ปุ่น¹ พร้อมทั้งได้ออกพระราชบัญญัติ
 คืบฐานะเคินแก่ข้าราชการพลเรือน ทหารหรือตำรวจซึ่งกระทำการต่อต้านการดำเนินกิจการ
 สงครามของญี่ปุ่น² ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นหัวหน้าของขบวนการเสรีไทย ก็ได้
 รับการยกย่องไว้ในฐานะ "รัฐบุรุษอาวุโส" และให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจการราชการ
 แขนงดินตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2488³ เป็นต้นมา

การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของฝ่ายพลเรือนที่อดีตเคยเป็นบุคคลในขบวนการ
 เสรีไทยนั้นอาจจะพิจารณาเหตุการณ์ของรัฐบาลทั้งหมด 6 ชุดด้วยกัน คือ

ชุดที่ 1 ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (17 กันยายน
 2488 - 24 มกราคม 2489)

ชุดที่ 2 นายทอง อภัยวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (31 มกราคม
 2489 - 18 มีนาคม 2489)

ชุดที่ 3 นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (24 มีนาคม
 2489 - 8 มิถุนายน 2489)

ชุดที่ 4 นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (11 มิถุนายน
 2489 - 21 สิงหาคม 2489)

ชุดที่ 5 พลเรือตรีถวัลย์ ช่างนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 (23 สิงหาคม 2489 - 31 พฤษภาคม 2490)

ชุดที่ 6 พลเรือตรีถวัลย์ ช่างนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 (30 พฤษภาคม 2490 - 8 พฤศจิกายน 2490)⁴

¹ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 63 ตอนที่ 25 วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2489.

²ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 63 ตอนที่ 29 วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489.

³ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 62 เล่มที่ 70 วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2488.

⁴รอง สยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ :
 ไทยวัฒนาพานิช 2520) หน้า 231 - 281.

ส่วนรายนามคณะรัฐมนตรีล้วนแต่ประกอบด้วยอดีตนุคคลที่เคยปฏิบัติงานชวณการเสรีไทยเป็นส่วนใหญ่ (รายละเอียดในภาคผนวก ข.) ซึ่งการเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช ได้สามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ต่อข้อเรียกร้องของฝ่ายสัมพันธมิตรในการ เจรจายกเลิกสถานะทางสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรลงได้ จนกระทั่งได้มีการลงนามในความตกลงสมบูรณแบบกับฝ่ายอังกฤษเมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙ พร้อมทั้ง ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช ได้ใช้วิธียุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรขึ้นใหม่ ในวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๘๙^๑ ทอวา นายควง อภัยวงศ์ ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจาก ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช และได้บริหารราชการแผ่นดินได้เพียง ๔๕ วัน ก็ต้องลาออกเนื่องจากแพ้อเสียงโหวตในสภาผู้แทนราษฎร โดย นายทองอินทร์ ภูมิพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขันให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา ซึ่งรัฐบาลเห็นว่า ไม่ควรรับหลักการของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการด้วยคะแนนเสียง ๖๕ ต่อ ๖๓^๒ ภายหลังการปรึกษากันของสมาชิกผู้แทนราษฎร จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไปและงานชิ้นสำคัญอย่างหนึ่งที่ได้กระทำสำเร็จในสมัยนายปรีดีฯ พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีคือได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๙ แทนรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งได้ให้สิทธิบุคคลในการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ตามมาตรา ๑๔^๓ จึงเป็นผลให้เกิด

^๑สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ ๓/๒๔๘๙ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๔ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙.

^๒สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ ๑๔/๒๔๘๙ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๔ วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙.

^๓สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ ๑๑/๒๔๘๙ สมัยที่ ๑ ชุดที่ ๔ วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙.

พรรคการเมืองหลายพรรคด้วยกัน อาทิเช่น พรรคประชาธิปัตย์ ของนายควง อภัยวงศ์, พรรคแนวรัฐธรรมนูญของพลเรือตรีถวัลย์ ช่างนาวาสวัสดิ์ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกคณะราษฎร เป็นส่วนใหญ่ และ นิยมนายปรีดี พนมยงค์, พรรคสหชีพของ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกส่วนใหญ่เคยเป็นเสรีไทยมาก่อน, พรรคขรรฆาธิปไตยของหลวงวิจิตร วาทการ และพรรคประชาชนของนายเลียง ไชยกาล จากการเลือกตั้งสมาชิกพฤหัสสภา พรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งได้แก่ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และ พรรคสหชีพ ซึ่งทั้งสองพรรคก็ได้ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ เมื่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ได้ประกาศใช้แล้ว นายปรีดี พนมยงค์ และ คณะรัฐมนตรีได้ลาออกเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน ศกเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญตามบทเฉพาะกาลมาตรา 95 และในวันรุ่งขึ้นได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีแต่ยังไม่ทันตั้งคณะรัฐมนตรีสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลต้องพระแสงปืนเสด็จสวรรคตเสียก่อนเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2489 เวลาประมาณ 9.00 น. นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้ขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อมาวันที่ 11 มิถุนายน ศกเดียวกัน นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับความแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงต่อกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 โดยเฉพาะพรรคการเมืองผ่านค่านคือพรรคประชาธิปัตย์ ได้โจมตีรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ต่อมาเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2489 รัฐบาลจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนพฤติกรรมการสวรรคตของรัชกาลที่ 8 ขึ้น² แต่ผลการพิจารณาของคณะกรรมการก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อถือของประชาชนที่ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลถูกลอบปลงพระชนม์ ในที่สุดนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2489 แล้วได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าคณะผู้ลี้ภัยในต่างประเทศต่าง ๆ

¹สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 3/2489 : (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 1 วันอังคารที่ 11 มิถุนายน 2489.

²สุพจน์ คำนธะกุล, แถลงการณ์เรื่องความบริสุทธิ์ของนายปรีดี พนมยงค์ ในกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 (กรุงเทพฯ: ไทยแลนด์การพิมพ์, 2522) หน้า 27 - 28.

รอบโลกระหว่างวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490¹ ผู้ที่ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อกันจากนายปรีดี พนมยงค์ ได้แก่ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งรัฐบาลชุดนี้ได้เผชิญต่อปัญหาอันสืบเนื่องมาจากรัฐบาลพลเรือชุกก่อน ๆ อาทิเช่น ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม, ปัญหาการคลังค่าของเงินบาทลดลง และ ค่าครองชีพขึ้นสูง เป็นอันมาก, ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัชกาลที่ 8 ซึ่งได้มอบให้กรมตำรวจสอบสวนต่อไป และปัญหาการคอร์รัปชัน² ของข้าราชการ จากปัญหาที่รัฐบาลชุดนี้กำลังเผชิญอยู่เป็นผล ให้พรรคประชาธิปัตย์ถือโอกาสยื่นหนังสือต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรให้เบ็ดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล การอภิปรายทั่วไปใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม ถึง วันที่ 27 พฤษภาคม รวม 8 วัน 8 คืน รัฐบาลได้อนุญาตให้มีการถ่ายทอดการอภิปราย ทางวิทยุกระจายเสียงทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้ชนะการลงมติไม่ไว้วางใจด้วย คะแนนเสียง 86 ต่อ 55³ เพราะวาระรัฐบาลได้รับความสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคแนวรัฐธรรมนูญและพรรคสหชีพ แต่ผลการอภิปรายทั่วไปกระทบกระเทือน ถึงฐานะของรัฐบาลด้วยเหตุนี้ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ จึงได้ปรับปรุงคณะ รัฐมนตรีเสียใหม่ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 แต่การบริหารราชการแผ่นดินของ รัฐบาลชุดนี้ก็ยังคงเผชิญต่อปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวอีกเหมือนเดิมและไม่ได้ทำให้สถานการณ์ บ้านเมืองดีขึ้น จึงเป็นผลให้คณะรัฐประหารของคณะทหารซึ่งประกอบด้วยพลโทผิน ชุณหะวัณ (หลวงชำนาญยุทธศาสตร์) ซึ่งเคยเป็นแม่ทัพพ่าย ในสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อ สงครามยุติลง กระทรวงกลาโหมได้ปลดเป็นนายทหารนอกประจำการ, นาวาอากาศเอก กาจสงคราม (หลวงกาจสงคราม) เป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเคยเป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังในคณะรัฐบาลชุดจอมพลป. พิบูลสงคราม ภายหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นนายทหารนอกประจำการ, พันเอกสวัสดิ์ สวัสดิ์เกียรติ เป็น เจ้ากรมเทียบกายทหารบก, พันโทกาน จานงภูมิเวท (ขุนจ่านงภูมิเวท) ภายหลังสงคราม

¹ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า 269.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 274 - 275.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 276.

เป็นนายทหารนอกประจำการและสมาชิกพฤกษศาสตร์, พันเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเป็นบุตรเขย พลโทปิ่น ชูตระวัน เคยเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพลป. พิบูลสงคราม ภายหลังสงคราม เป็น นายทหารนอกประจำการ และพันเอกสมศักดิ์ ธนระวีชัย เป็นผู้บังคับการกรมทหารราบ ที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ ได้ทำการรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490¹ ต่อมาภายหลังคณะรัฐประหารได้เชิญจอมพลป. พิบูลสงคราม ให้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 จึงเป็นการยุติบทบาท ของรัฐบาลฝ่ายพลเรือนที่ได้เข้ามาบริหารประเทศในช่วงระยะเวลาอันสั้น

อาจพิจารณาได้ว่าสาเหตุที่สำคัญในการมีส่วนให้คณะรัฐบาลพลเรือนที่ดีที่เคย ปฏิบัติงานต่อตำแหน่งผู้ปกครองดำรงตำแหน่งอยู่ในระยะเวลาอันสั้นก็เพราะเกิดการแตกแยก กันขึ้นเองของฝ่ายรัฐบาลพลเรือนจะเห็นได้จากการเสนอขอตัดสิทธิของนายบุญช่วย อัครดารา ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรได้จัดตั้งกรรมาธิการวิสามัญ ขึ้นคณะหนึ่งในการพิจารณาสอบสวนและสะสางทรัพย์สินที่ขบวนการเสรีไทยได้ใช้จ่าย เกี่ยวกับกิจการทั่ว ๆ ไปเพื่อนำข้อเท็จจริงมาเปิดเผยให้ทราบทั่วกัน และเพื่อขจัดข่าว ออกลือที่เกี่ยวกับความร่ำรวยอย่างผิดปกติของบุคคลที่ภายหลังจากที่ได้ปฏิบัติงานขบวนการ เสรีไทยไปแล้ว² ซึ่งคณะกรรมการการสอบสวนเรื่องการใช้จ่ายของเสรีไทยได้เริ่ม แต่งตั้ง ตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2489 และคณะกรรมการได้ดำเนินการสอบสวน เสรีเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม สกเดียวกัน (รายละเอียดในภาคผนวก จ.) คณะกรรมาธิการ สอบสวนสรุปว่า คณะเสรีไทยได้ใช้จ่ายเงินไปโดยสุจริตมีหลักฐานการจ่ายตามความจำเป็น ทุกกรณีโดยถูกต้อง นอกจากนี้คณะกรรมการคณะนี้ยังได้ให้ข้อสังเกตในรายงานครั้งนี้ว่า

ในสุดท้ายขอให้ระวังอย่าให้เกิดการทอดอวดอดหนาระอาใจจนไม่มีใครคิดริเริ่ม กระทำกิจการสิ่งใดในเมื่อเกิดเหตุการณ์คับขันในอนาคต หากว่าบุคคลซึ่งริเริ่มกระทำ การสิ่งนั้นถูกไต่สวนในเรื่องการเงินอันพันวิสัยจะปฏิบัติได้ ในกรณีเช่นนี้ ผลของงาน

¹ ร่อง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า 282 - 283.

² สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 19/2489

สมัยที่ 2 ชุดที่ 4 วันที่ 4 เมษายน 2489.

ผู้มอบนโยบายและผู้ซึ่งได้รับมอบหมายที่จะกอบกู้ฐานะของประเทศชาติย่อมจะ
 ต้องเชื่อถือกันและหนทางที่เขากระทำไปเพื่อบำบัดความยุ่งยากก็ควรที่จะเชื่อถือด้วย¹

นอกจากเกิดการแตกแยกกันเองของรัฐบาลพลเรือนด้วยการออกมาจัดตั้ง
 พรรคการเมืองและได้กล่าวโจมตีซึ่งกันและกัน ประกอบกับการขาดกำลังทหารในการ
 สนับสนุนรัฐบาลพลเรือนในขณะนั้นด้วย บรรดานายทหารที่ถูกปลดประจำการก็มีเป็น
 จำนวนมาก ซึ่งไม่ได้รับการดูแลจากรัฐบาลอย่างทั่วถึง อีกทั้งสถานการณ์ของรัฐบาล
 พลเรือนภายหลังสงครามยุติแล้วได้รับผลกระทบเพื่อสภาวะทางเศรษฐกิจที่มี
 ค่าครองชีพสูง โจรผู้ร้ายชุกชุมพร้อมทั้งรัฐบาลไทยภายหลังสงครามยังได้รับการแทรก
 แชงจากประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรในทุก ๆ ด้านเป็นผลให้ทั้งทางด้านการเมือง การเศรษฐกิจ
 และสังคมเสื่อมโทรมลง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้คณะทหารได้ทำการรัฐประหารยึด
 อำนาจจากรัฐบาลฝ่ายพลเรือนได้โดยง่าย

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, 2 : 1134.

บทสรุป

ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของไทยได้กำเนิดขึ้นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็น นายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481 - 2487) โดยยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็น ทางผ่านในการบุกเข้าดินแดนอาณานิคมของอังกฤษคือ พม่า และอินเดียน เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 และต่อมาได้เข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วยการประกาศสงครามต่อฝ่าย อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 การดำเนินนโยบายเข้า ร่วมมือกับญี่ปุ่นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศเพื่อต่อต้านนโยบายดังกล่าว

บุคคลที่เข้ามารวมตัวกันเพื่อจัดตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในประเทศและ ภายนอกประเทศนั้น อาจพิจารณาได้ว่าประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ บุคคลที่ เป็นฝ่ายสูญเสียอำนาจจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และกลุ่มที่ถือคติเคยทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเป็นผลให้แต่ละฝ่ายต่างเกิด ความหวาดระแวงเกรงว่าอีกฝ่ายหนึ่งอาจจะมีวัตถุประสงค์ที่แฝงเร้นเพื่อเข้ามารื้อฟื้น ระบบการปกครองแบบเดิมหรือเพื่อเข้ามาแย่งชิงอำนาจรัฐกันเองโดยอาศัยช่วงจังหวะ ของสถานการณ์สงคราม จากการที่แนวความคิดของแต่ละกลุ่มโดยพื้นฐานขัดแย้งกันอยู่ เดิมแล้วจึงมีส่วนทำให้เมื่อบุคคลทั้งสองกลุ่มดังกล่าวเข้ามาดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นต้อง ประสบกับความล่าช้าลง แต่ต่อมาการดำเนินงานของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นสามารถรวม ตัวกันได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะในสมัยของรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ ดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (1 สิงหาคม พ.ศ. 2487 - 17 สิงหาคม 2488) เพราะสามารถ ประสานผลประโยชน์ของฝ่ายที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยเฉพาะฝ่ายพลเรือนซึ่ง มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ นายปรีดี พนมยงค์ ได้พยายามลดบทบาททางทหารของ จอมพล ป. ลงโดยได้รับความร่วมมือจากคณะรัฐมนตรีที่ร่วมรัฐบาลของจอมพล ป. และ

จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ซึ่งเป็นผู้นำสาย
 ตำรวจ นายปรีดี พนมยงค์ สามารถดึงเข้ามาร่วมในการดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกันได้
 จนกระทั่งจอมพล ป.ฯ ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2487
 นอกจากนี้ นายปรีดีฯ ยังสามารถประสานผลประโยชน์กับฝ่ายที่สูญเสียอำนาจจากการเปลี่ยนแปลง
 แปลงการปกครอง อาทิเช่น กรณีที่หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ซึ่งเป็นเสรีไทยสายอังกฤษ
 จะเข้าร่วมปฏิบัติงานกับกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศและไต่ถามถึงนักโทษการเมืองซึ่ง
 เป็นเพื่อนฝูงของท่านหลายคนที่ถูกจำคุกอยู่ตั้งแต่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น
 นายปรีดีฯ จะมีวิธีการช่วยเหลือได้อย่างไรบ้าง¹ นายปรีดีฯ จึงได้มอบหมายให้นายทวี
 บุญเกตุ ซึ่งเป็นรัฐบาลเงาอยู่ในขณะนั้น ออกพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษแก่นัก
 โทษการเมือง² และจากกรณีเมื่อสงครามยุติลง นายปรีดีฯ ได้เชิญ ม.ร.ว.เสนีย์
 ปราโมช มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็เนื่องจากสหรัฐอเมริกาได้ให้การสนับสนุน
 ม.ร.ว.เสนีย์ฯ ในการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ซึ่งสหรัฐอเมริกา
 ยอมรับบทบาทของการดำเนินงานของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ
 ฝ่ายอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นประเทศที่มีบทบาทเด่นที่สุดในการเมืองระหว่าง
 ประเทศภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงก็เพราะว่า สหรัฐอเมริกาได้รับความบอบช้ำ
 จากสงครามน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสัมพันธมิตรอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹อ้างใน บัญย อิงภากรณ์, สันติประชาธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517), หน้า 32.

²ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 61 ตอนที่ 59 วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2487.

การสามารถประสานผลประโยชน์ของนายปรีดี พนมยงค์ ได้ในครั้งนี้จึงเป็นผล
 ให้การดำเนินงานของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศประสานงาน
 กันได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะประสบอุปสรรคจากความขัดแย้งของผู้ร่วมงานบ้างแต่ไม่ถึงกับ
 ทำให้การดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นต้องหยุดชะงักลง อีกทั้งประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรก็ได้ยอมรับ
 บทบาทของการดำเนินงานของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาดอง
 คุลย์แห่งอำนาจกับอังกฤษ เป็นผลให้อังกฤษเรียกร้องผลประโยชน์ทดแทนจากฝ่ายไทยลดลง
 การเข้ามาช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อรัฐบาลไทย ภายหลังจากสงครามยุติลงแล้วประกอบกับ
 สหรัฐอเมริกาได้ฟื้นฟูสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลไทยขึ้นใหม่ภายหลังจากสงคราม สหรัฐอเมริกาจึง
 กลายเป็นประเทศที่มีบทบาทเด่นชัดภายในประเทศไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การทหารและ
 วัฒนธรรม

ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ถึงแม้ว่าจะประกอบ
 ด้วยบุคคลที่มาจากหลายระดับทั้งทางความคิดและหลายระดับทั้งผลประโยชน์ แต่ก็สามารถ
 มาร่วมดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นกันได้ในช่วงระยะเวลาที่ประเทศชาติประสบกับสถานการณ์อัน
 คับขัน จึงเป็นวีรกรรมอันน่าสรรเสริญอีกวาระหนึ่งในประวัติศาสตร์ของไทย ถึงแม้ว่าการะกิจ
 ในการต่อต้านญี่ปุ่นได้ผ่านไปแล้วจะทำให้บุคคลที่อดีตเคยร่วมขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นได้เกิดการ
 แยกแยกกันทางการ เมืองจนไม่สามารถประสานรอยร้าวมาจนถึงทุกวันนี้ก็ตาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย